

ONDER DE LOEP

NIJLGANS EN GROTE CANADESE GANS

In navolging van het succes van de rubriek 'Onder de loep' in het Natuurhistorisch Maandblad verleden jaar, vragen wij waarnemers ook dit jaar weer iedere maand uit te kijken naar specifieke dier- en plantensoorten. In april roepen we iedereen op om meldingen door te geven van twee exotische ganzen. De problematiek omtrent exoten is menig natuurliefhebber inmiddels wel bekend. Ook binnen de familie van ganzen en eenden komen in Nederland veel exoten voor, veelal doordat deze in het verleden geliefd waren als siervogel. Het is echter ook een soortgroep die problemen kan veroorzaken, bijvoorbeeld door schade aan landbouwgewassen (GYMESI & LENSINK, 2010). De Nijlgans is zelfs aan de Europese lijst ter preventie en beheersing van invasieve uitheemse soorten toegevoegd (NEDERLANDSE VOEDSEL- EN WARENAUTORITEIT, 2017). Discussie over het wel of niet verwijderen van exoten doet veel stof opwaaien en geven aanleiding tot onderzoek. Daarom is een goed beeld van de verspreiding belangrijk. Om de verspreiding van de Nijlgans (*Alopochen aegyptiaca*) en Grote Canadese gans (*Branta canadensis*) in Limburg beter in beeld te brengen roepen wij u op om zoveel mogelijk waarnemingen van deze ganzen door te geven.

De Nijlgans komt oorspronkelijk uit Afrika, met broedplaatsen ten zuiden van de Sahara en in de Nijlvallei in Zuid-Egypte [figuur 1]. In de 18^e eeuw werd de Nijlgans als siervogel geïntroduceerd in Europa. Ontsnapte dieren wisten zich goed te handhaven en plantten zich voort in grote delen van West-Europa (GYMESI & LENSINK, 2010). De eerste Limburgse waarneming stamt uit 1973 in Asselt. Vanaf de jaren negentig vestigde de vogel zich definitief in Limburg en werden meerdere broedgevallen geregistreerd. In de jaren daarop groeide de populatie spectaculair naar enkele honderden broedparen. Het is nu dan ook niet ongewoon om groepen van honderden dieren aan te treffen (HUSTINGS *et al.*, 2006).

De Nijlgans is vaal grijsbruin gekleurd, de bovenzijde is roodbruin. De bovenvleugels zijn zwart met een groenglanzende spiegel en een groot wit vlak. De lange poten hebben een dofke roze kleur. Met name kenmerkend zijn de donkere oogvlek, de donkere borstvlek

en de roze snavel met donkere rand. Juveniele dieren zijn dofker en missen de donkere oog- en borstvlek. Mannetjes en vrouwtjes lijken sterk op elkaar (MULLARNEY *et al.*, 2002). De Nijlgans is daarnaast ook aan zijn gedrag, luidruchtig en vrij agressief, goed te herkennen (HUSTINGS *et al.*, 2006). De in Nederland meest gelijkende soort die verward kan worden met de Nijlgans is de Casarca (*Tadorna ferruginea*) [figuur 2]. De Casarca komt veel minder talrijk voor in Limburg (HUSTINGS *et al.*, 2006). De Nijlgans is groter, steviger gebouwd en is minder oranjebruin van kleur. De Casarca mist de kenmerkende oog- en borstvlek van de Nijlgans van de Nijlgans [figuur 1] (MULLARNEY *et al.*, 2002).

De Nijlgans is met name, maar zeker niet uitsluitend, aan te treffen in het Maasdal (HUSTINGS *et al.*, 2006). De favoriete habitat is open agrarisch cultuurlandschap, bij voorkeur in de omgeving van water. Ze zijn echter ook te vinden in stedelijk gebied bij vijvers en andere wateren. Broedparen, met partners voor het leven, bouwen hun nesten op de meest uiteenlopende locaties. Zo worden nesten gemaakt in bomen, op de grond, in oude roofvogelnesten en op gebouwen. Onder gunstige omstandigheden kunnen Nijlgansen in Nederland het hele jaar door broeden, al ligt het zwaartepunt in het voorjaar. De komende maand kunnen dus zeker broedende dieren en kuikens worden waargenomen (GYMESI & LENSINK, 2010).

De Grote Canadese gans is oorspronkelijk afkomstig uit Noord-Amerika en naar Europa gebracht als siervogel [figuur 3]. Ook deze exotische gans komt met name veel in het Maasdal voor (HUSTINGS *et al.*, 2006). Hij stelt weinig eisen aan zijn habitat en is daardoor op vele plekken waar te nemen, zolang er maar water in de buurt is. Deze gans broedt op meren, in moerassen en langs rivieren (MULLARNEY *et al.*, 2002). De eerste waarneming van de Grote Canadese gans in Limburg dateert uit 1962 in Gennep; het eerste mogelijke broedgeval vond plaats in 1987. Het zou echter nog tot halverwege de jaren negentig duren totdat deze soort een vaste populatie in Limburg ging vormen (HUSTINGS *et al.*, 2006).

In zijn oorspronkelijke leefgebied is de Grote Canadese gans een

FIGUUR 1

Nijlgans (*Alopochen aegyptiaca*), let op de oog- en borstvlek (foto: Olaf Op den Kamp).

FIGUUR 2

Casarca (*Tadorna ferruginea*), let op de bruine kleur en ontbrekende oog- en borstvlek (foto: Youp van den Heuvel).

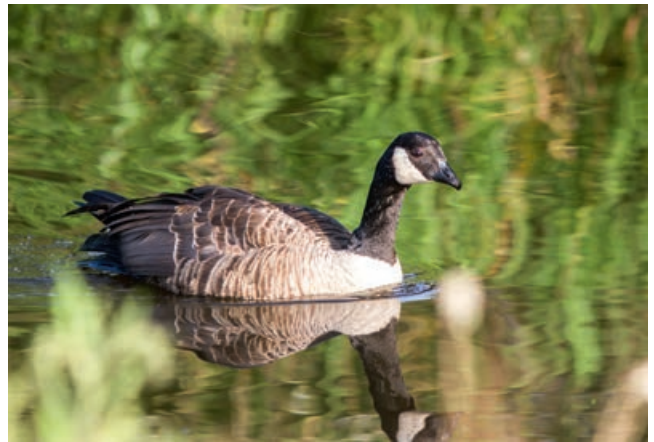

FIGUUR 3

Grote Canadese gans (*Branta canadensis*), let op de zeer lange zwarte hals, zwarte kop en de witte kinband (foto: Coen van Nieuwamerongen).

echte trekvogel. In Europa is dit niet het geval. Wel is sprake van zogenaamde 'ruitrek' in de zomer. Dit is een algemeen verschijnsel bij ganzen. De vogels trekken dan in grote groepen naar open wateren waar zij simultaan hun slagpennen ruïen. Daar verblijven zij vier tot vijf weken totdat ze weer veilig kunnen terugkeren naar hun leefgebied; in de ruitijd kunnen ze namelijk niet vliegen. Het zijn veelal niet broedende vogels, en vogels met mislukte broedsels die hieraan deelnemen. De broedvogels met jongen blijven achter op de broedplaatsen om daar te ruïen (HULSCHER & DRIESSEN, 2011). Naast de ruitrek vindt buiten het broedseizoen ook 'slaaptrek' plaats. De ganzen brengen de dag foeragerend door, bijvoorbeeld op akkers en graslanden. Tegen de avond trekken de vogels naar gemeenschappelijke slaapplekken. Veel vogelsoorten vertonen een dergelijke slaaptrek. In tegenstelling tot de Grote Canadese gans heeft de Nijlgans hier een mindere neiging toe; ook vertonen zij geen duidelijke ruitrek (VAN DEN BREMER *et al.*, 2008).

De Grote Canadese gans heeft een bruinachtig lichaam met een witte borst en is met name te herkennen aan de zeer lange zwarte hals, zwarte kop en de witte kinband. Ze lijken veel op de Kleine Canadese gans (*Branta hutchinsii*) en in mindere mate de Brand-

FIGUUR 4

Kleine Canadese gans (*Branta hutchinsii*), let op de kortere hals, ronde kop en kortere snavel (foto: Alfred Pellemans).

gans (*Branta leucopsis*). De Kleine Canadese gans is kleiner van formaat, heeft een kortere hals en een ronde kop met een relatief korte snavel [figuur 4]. De Brandgans is te onderscheiden door de grotendeels witte kop, zwarte borst en de zeer lichtgrijze buik [figuur 5] (MULLARNEY *et al.*, 2002). Mede doordat er van deze soorten nogal wat ondersoorten en hybriden voorkomen kan het lastig zijn ze op naam te brengen. Vooral het verschil tussen de Grote en Kleine Canadese gans is niet altijd even duidelijk. Bij twijfel kan de soort ingevoerd worden als 'Canadese gans onbekend'. Wanneer u een foto bijvoegt kan een validator u wellicht aan de juiste soortnaam helpen.

Voer uw waarnemingen van de Nijlgans en Grote Canadese gans, bij voorkeur met foto, in via Waarneming.nl. Ook kunt u uw foto's met GPS-gegevens sturen naar het e-mailadres: natuurbank@nhgl.nl. Tevens kunt u via dit adres contact opnemen wanneer u vragen heeft over het invoeren van waarnemingen. Waarnemingen van de gelijkende soorten zijn ook welkom. Wij verloten een Veldshop.nl cadeaubon ter waarde van 20 euro onder de waarnemers. Volg voor meer informatie over de Nijlgans, Grote Canadese gans en de bekendmaking van de winnaar de Facebookgroep: www.facebook.com/groups/onderdeloep.

Martine Lemmens

FIGUUR 5

Brandgans (*Branta leucopsis*), let op de grotendeels witte kop, zwarte borst en lichte witte buik (foto: Daan van Seuren).

Literatuur

- BREMER, L. VAN DEN, O. KLAASSEN & M. VAN ROOMEN, 2008. Slaapplekken van vogels: toekomstig verspreidings- en monitoringonderzoek. SOVON Vogelonderzoek Nederland.
- GYIMESI, A. & R. LENSINK, 2010. Risk analysis of the Egyptian goose in the Netherlands. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- HULSCHER, J. & P. DRIESSEN, 2011. Ruitrek van Canadese Ganzen bij Haren (Gr) in 2009-2010. De Grauwe Gors 39(3):120-127.
- HUSTINGS, F., J. VAN DER COELEN, B. VAN NOORDEN, R. SCHOLS & P. VOSKAMP, 2006. Avifauna van Limburg. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Maastricht.
- MULLARNEY, K., D. ZETTERSTRÖM & P.J. GRANT, 2002. ANWB Vogelgids van Europa. Tirion Uitgevers BV, Den Haag.
- NEDERLANDSE VOEDSEL- EN WARENAUTORITEIT, 2017. Invasieve exoten. Unielijst. Laatste revisie 19 juli 2017. Geraadpleegd 16 maart 2018. <https://www.nvwa.nl/onderwerpen/invasieve-exoten/unielijst-invasieve-exoten>.